

*Zpravodaj
města Štramberka*

1/2006

O B S A H

<i>Vojtěch Petráš</i> Štramberk — „Dolní ulice“, perokresba, datum neznámé	titulní strana obálky
<i>Autor neznámý</i> Zvonice kostela sv. Bartoloměje, 2004	2. strana obálky
<i>Josef Adamec</i> O lékárně	4
<i>Augustin Raška</i> Štramberské zvyky — 1835, Pamětní kniha města Štramberka	5
<i>Věra Horáková</i> Vesna	8
<i>Karel Vladislav Zap</i> Česko–Moravská kronika, Praha 1862, ukázka z kap. „Tataři na Moravě“	10
<i>Josef Adamec</i> Život ve Štramberku před 100 lety	11
<i>Věra Horáková</i> Slečna Terezka	14
<i>Dr. Bohuslav Havránek</i> Československá vlastivěda, díl III. Jazyk, Praha 1934 — ukázka z kap. „Nářečí česká“	15
<i>Tomáš Žerdík</i> Kronika Tomáše Žerdíka ze Štramberka 1790—1873 (soukromá sbírka, přepis Mgr. Zdeňka Genserková), část VI.	16
<i>PhDr. Anička Hřčková</i> Světci a světice v lidové kultuře, část VI.	19
<i>Josef Adamec</i> Štramberk a německá okupace, část IV.	22
<i>Bohuslav Kresta</i> Páter Šuránek — dělník, část III.	27
<i>Zdeněk Bár</i> Z Kroniky Svazu skautů R. Č. S. Štramberk, 1. oddíl, část IV.	s. 29—31
<i>Věnceslav Čermý</i> „Řádění Tatarů na Moravě“ (kniha Rezek–Dolenský–Kosina „Obrázkové Dějiny národu českého“, Praha 1924)	4. strana obálky

ZPRAVODAJ MĚSTA ŠTRAMBERKA č. 1/2006

Zodpovědný redaktor: Aleš Durčák (od r. 2001). **Redakční rada:** PhDr. Anna Hřčková, Karel Hřček, Bohumil Kresta, Josef Marek, Věra Michnová, Mgr. Jana Milichová a Vojtěch Petráš. **Přepis a jazyková korektura textů, návrh grafické podoby a výběr reprodukcí:** Aleš Durčák. Copyright si podržují autoři, kteří rovněž ručí za věcnou správnost jednotlivých příspěvků. Redakce si vymezuje právo stylistických úprav a krácení textu. Nevyžádané materiály zůstávají součástí archivu ZMŠ. Adresa redakce: Muzeum Zdeňka Buriana, Náměstí 456, 74266 Štramberk, tel.: 556 852 240, e-mail: mzb@stramberk.cz, www.zdenekburian.cz. **Vydává:** Městský úřad Štramberk (tisk povolen rozhodnutím č.j. 1217/94–RR–408 referátu regionálního rozvoje Okresního úřadu v Novém Jičíně dne 3. 11. 1994). Vychází: 4× ročně (od r. 1987). **Příloha (samostatně neprodejná):** Štramberk — Sběratelská série pohlednic (od r. 2004). **Výroba:** Tiskárna a nakladatelství *Beatrix*, Dobrá. Březen 2006.

O lékárně

Josef Adamec

Městská rada ve Štamberku se zabývala zdravotnickými problémy už dávno. Tuto skutečnost dokládá zápis, pravděpodobně z roku 1885, podle něhož projednávali zprávu o nalezencích, o choromyslných, o kreténech, o slepých, hluchoněmých či o ústavech chudých a zaopatřovacích.

I tenkrát se město potýkalo s velkými finančními problémy, přesto na chudé a nemocné rada myslela. „...*Jelikož kapitál skrovný nelze chudým více poskytnouti, však se těm v nemoci nacházejícím od dobrodinců pokrmu a jiných potřebných prostředků částečně dostane...*“. Tolik se dočteme ve zmíněném zápise. Dále v zápise uvedli

Výkaz osob zdravotních

1) Jaluvka Ignac,	lekař	125 zl., domácí lékárna
2) Wania Marie,	porodní babka	20 zl., od 1/1 1884 v Kopřivnici
3) Stanislav Anna,	porodní babka	20 zl.,
4) Halamik Teresia,	porodní babka	20 zl.,
5) Jan Petráš, Petr Blažek a Josef Bajer	ohlidači masa a dobytky	

Problémy zdravotního charakteru trápily nejen Štamberáky i v dalších letech. Těsně před koncem století vážně usilovali o zřízení lékárny ve Štamberku i občané okolních vesnic. Dokladem této snahy je:

PROTOKOL

sepsaný v Štamberku při schůzi delegátů sanit. obvodu štamberského dne 9. ledna 1898
Přítomní: dolepopedešani

Následkem výnosu vysokého c. k. místopředsedství v Brně ad 28/12 1897 č.: 47255 žádá se vyjádření sanit. výboru obvodu štamberského o zřízení lékárny v obci Štamberk.

Přítomní delegáti ze Štamberka, Rybího, Závěšic, Veřovic a Libhoště podali následující dobrozdání: Zařízení lékárny v Štamberku jak pro obec Štamberk, taktéž pro níže uvedené obce, které my zastupujeme, uznáváme nejen za prospěšné a užitečné, nýbrž za nutné a časovým potřebám a poměrům za nejvyšší potřebné.

Jestliť Štamberk sídlem obvodního lékaře, jest střediskem okolních obcí a pročež zařízení lékárny jest nevyhnutelná potřeba v zdravotním ohledu. Za tou příčinou žádáme slušně, by v Štamberku lékárna v brzku zřízena byla.

Tím skončen a podepsán.

<i>Předseda:</i>	<i>R. Prosek, v. r.</i>
	<i>Jan Jurák, v. r.</i>
	<i>Jan Jurák, v. r.</i>
	<i>Jan Janek, v. r.</i>
<i>Za Závěšice:</i>	<i>Jos. Michálek, v. r.</i>
<i>Za Libhošť:</i>	<i>Frant. Hanzelka, v. r.</i>
	<i>Jan Blažek, v. r.</i>
<i>Za Rybí:</i>	<i>? Purmenský, v. r.</i>
<i>Za Veřovice:</i>	<i>Jan Bartoň, v. r.</i>
	<i>Josef Dušek, v. r.</i>

Ke zřízení lékárny ve Štamberku došlo roku 1900 a umístěna byla v domku čp. 13 na náměstí. Prvním lékárníkem se stal Josef Soběslavský z Kyjova. Jak dlouho ve Štamberku zůstal se přesně neví, ale v roce 1903 je zde uváděn jako lékárník Jan Libertin, původem z Písku v Čechách.

PRAMENY: AMŠ, i. č. 216, SOKA Nový Jičín; PKMŠ, SOKA Nový Jičín

Štramberské zvyky — 1835

Do Pamětní knihy města Štamberka zapsal kronikář Augustin Raška
(SOKA Nový Jičín, zpracoval Josef Marek, jazykově neupraveno)

Tehdejší život štramberských sousedů byl často pln starostí, těžký a svízelný, přece však naši předkové žili trpělivě jsouce i s málem spokojeni. Síbila je víra v Boha a naděje v Boží pomoc. A tak vzniklo přísloví: „*Když je nouze nejvyšší, pomoc Boží nejbližší.*“ Nevýslovnou radostí i posilou v jejich suchopáru života byly církevní slavnosti, které tu slaveny s nejvyšší možnou okázalostí za účasti všech i úřadů, místních cechů a panského úřednictva. Každý cech šel do průvodu se svou korouhví a se svými hořícími postavničky. K zvýšení slavnostního dojmu střílelo se při nich ze Zámku z hmoždírů.

Na Boží Tělo byla cesta, kudy se průvod po náměstí ubíral, pečlivě zametena, trávou a kvítím posypána a dvěma řadami břízek lemována.

Dojemnou náboženskou zvyklostí bylo svěcení vody a křídý o Třech králich, svěcení svíc o hromnicích, kočiček na Květnou neděli, ohně a dřeva na Bílou sobotu. O velikonicích dávali zemědělcí na každý kus svého nebo najatého pole tři malé křížky ze svěceného dřeva zhotovené a tři ratolesti posvěcených kočiček jívových.

V čase velikonočním, jenž tehdy nastával až po Smrtné neděli a končil svátkem Nejsvětější Trojice, dávány věřícím zpovědní cedulky, jež pak kvůli evidenci, všichni věřící v ustanoveném čase přistoupili ke stolu Páně. Cedulky pak sbíral kostelník. V hodinách slavných služeb Božích v neděli a zasvěcený svátek chodíval občas i kněz místní duchovní správy po hospodách a vyháněl přátele „truňku“ na velkou do kostela. Někdy ho při této očistné akci zastupoval představený obce s býkovcem v ruce. Nedělní a sváteční klid byl dodržován s největší přísností, kupecké krámy a šenky musily býti ihned, jakmile zvoněno na velkou, zavřeny a po celý den se nikdo neopovážil jeti např. na pole pro seno nebo obilí nebo pracovat na poli, alespoň odpoledne po nešporech bez povolení farářova, v čase ohrožení polní úrody nepříznivým počasím. Také doma v den nedělní a sváteční konány v tichosti jen nejn nutnější práce při krmení dobytka. V některých domech se ani nevařivalo, aby to nebylo na újmu účasti při ranních, dopoledních a odpoledních pobožnostech, podle třetího přikázání Desatera: „*Pomni, abys den sváteční světil.*“ Jako němí svědkové zbožné mysli, zbožných přání našich předků nebo památných událostí jsou z té doby štramberské kříže, sochy, kapličky na různých místech našeho města. Chrám Páně navštěvován pilně a hojně i ve všední dny.

V neděli a svátek nebylo nikoho, vyjímaje přestárlé, neduživé a nejmenší děti, kdož by se nebyl zúčastnil dopoledních i odpoledních služeb Božích. Hospodáři a hospodyně chodívali na ranní, mládež na velkou mši, odpoledne zpravidla všichni na nešpory s křesťanským cvičením, litaní a požehnáním.

Průvody na „Horu“ Kotouč konány večer na Zelený čtvrtek, Bílou sobotu po slavnosti Vzkříšení, o třetím dni, odpoledne v den Nanebevstoupení Páně a v neděli po svátku Pozdvížení sv. Kříže. Také posty byly zachovávány velmi přísně. Od Popeleční středy až do neděle velikonoční jídávalo se jen jednou denně. Od masitých jídel zdržovali se lidé nejen v pátek, ale i ve středu a v sobotu, i když nebyly suché dni. Zpravidla jedlo se maso jen v neděli a ve svátek. Také půst čtvera suchých dnů bedlivě zachovávali újmu v pokrmech i nápojích. Tato střídmost a zdrženlivost přispívaly jim znamenitě k zachování zdraví a dosažení vysokého věku. A ještě i denní strava jejich, pozůstávající hlavně z jídel mírně zásaditých a ne kyselinotvorných. Za to trpívali Štamberští často suchotěmi z podvýživy, což menší odolnost těla proti infekčním chorobám zaviňovalo. Naši štamberští předkové ještě i před

100 léty byli střídáni a snad jen o „kermašu“, na končiny (o masopustě) a o svatbách bývalo veselí. Veselo bývalo za listopadových večerů při „pobabě“ (draní peří), přástvach, o vánocích s koledníky a Třemi králi o šmigrustě při „šmarovače“, večer před sv. Janem Křtitelem při pálení metel, o zabijačkách a jiných příležitostech.

Při práci za „verštaty a špulěru“ zpívány nábožné písně podle doby církevního roku volené, které uměli všichni takřka z paměti. Za dlouhých zimních večerů, sešla-li se mládež v některé chalupě, vyprávěny pohádky, pověsti místní a z okolí známé, povídky o zbojnicích, zážitky z poutí, legendy a životopisy svatých a světic Božích. V létě konány o svátcích a nedělích společné vycházky na Kotouč, o poutích šla procesí do Příbora, Frýdku a Žašové, ano někteří putovali i na Kalvárij a do Čenstochové v Polsku. Zbožnost lidu ve Štamberku byla velká a opravdová, nezabohň nebylo.

O svátku svatého Jana Křtitele ověňčovány dveře polním kvítím a v podvečer svátku toho páleny metly. Pohled na tyto nesčetné „svatojánské ohně“ byl zvláště ze Zámeckého kopce nebo s Bílé hory za příznivého počasí čarokrásný. Oku pozorovatele zdálo se, jakoby hvězdičky nebe snoubily se s hvězdičkami země tam v dáli, kde modré hory splývají s oblohou. Veselo bývalo i o senoseči a o žních, na pastvě a když se sklízela otava a ovoce. Člověk žil s přírodou, velkolepým dílem Božím v nejužším svazku, miloval ji a proto o ní zpíval.

V sobotu před svátky svatodušními pekly hospodyně zvláště koláče „hnětky“ zvané. Měly tvar rovnostranného trojúhelníku, jenž vznikl po vyválení velkého lopatového koláče tím, že ze tří stran po pomazání tvarohem, hotovými švestkami, hruškovou kaší nebo medovou kaší s utlučeným mákem, byl přehnut dovnitř. V tomto tvaru Boží dar svatodušní byl symbolem tajemství Nejsvětější Trojice. Rovnoramenný trojúhelník s okem uvnitř býval i znakem trojjediného Boha pod kabříncem (přístřeškem) průčelního štítu chalupy, pod nímž vyřezán byl někdy i rok a začáteční písmena jména zakladatele jejího. V pondělí svatodušní po nešpoře chodívало se „škvařit“. Celá rodina vyšla z domu, nesouc v košíku vajíčka, slaninu, chléb, sůl, pažitku a krupici. Každý nesl něco, jeden z nich také „kastrol“ (kuthan) nebo rendlík o třech nohách, křesadlo a světidla (louče). Na oblíbeném předem vyhlednutém místě v závětří u lesa sneseny kameny k výstavbě primitivního ohniště, zatím druhí snášeli z lesa suché větévky, chvojí a jiné „chabi“ jako topivo. Po vznícení ohně rozpuštěna napřed pokrájená slanina v rendlíku nad plamenem, načež do ní vylévány žlutky s bílkem a sypána krupice z úsporných důvodů, aby škvařenice pro všechny bylo víc. Zapíjení „škvařenice“ kořalkou nebo pivem nebývalo ve starodávnu zvykem. Snes-li se náhodou déšť a do škvařenice zapršelo, očekávali rok mokrý, pro sklizeň sena, žně, otavy a brambor nepříznivý.

U větších rolníků slaveny „dožinky“ až po sklizni ovsu. Dělo se to tím způsobem, že děvčata uvila z ovesných klasů a polního kvítí veliký věnec a všichni, ženci i znečky zpívající a věnec vysoko pozdvihující, vraceli se s vozem naposled snopy naloženým do statku hospodářova nebo jeho stodoly, až dojeli k vratům, jež byla zavřena.

*Panímamo zlata,
otvirajťe vrata,
něsemy vam věnec
ze sameho zlata.*

Někdo praštil staru čepaňu (starým hrcem) do vrat, vrata se otevřela a vůz za zpěvu vjel do dvora, nebo do stodoly. Hospodář přijal věnec od děvčat i jejich blahopřání, věnec přibil na domovní dveře, a když byla poslední fůra složena, všichni na pozvání usmívající se hospodyně hrnuli se do jizby, kde už pro ně přichystána slavnostní večeře. Po večeři přišel i harmonikář a veselo bývalo při zpěvu a tanci na nádvoří nebo pod starou hruškou v zahradě až do noci.

František Horký „Štramberk“, 1921

Vesna

Věra Horáková

Čekám na spánek a oknem nad mou postelí pozoruji noční oblohu. Nad naší chalupou na tmavě modrém pozadí se usadil Velký vůz. Směrem k jihu je vidět pravidelný Orion, opodál jako ozdoba na večerní róbě září pás Mléčné dráhy. Shluk roztomilých malých hvězdiček připomíná hejno hravých Kuřátek. Hvězdy po tisíce let seřazené do pravidelných útvarů pro službu a potěšení člověka. Nevidíme je každý den, ale při jasné obloze tvoří okouzlující obraz.

Dnešní den byl jasný, ale hodně větrný. Ve vzduchu je znát, že dochází ke změně počasí. Chvillemi zavane teplejší vzduch a svět se nám zdá být krásnější. Ztemnělou nocí svítí kulatá jasná tvář. Měsíc, ten nebeský světloňoš je právě v úplňku a skvrny na jeho povrchu nám připomínají usměvavý a dobrácký obličej. Přes jeho tvář přecházejí v několika vrstvách nad sebou bělavá, řídká oblaka. Při troše fantazie, která mi chválabohu nechybí, vidím na nebi pohádková pohoří, zmítající se vlny neskutečných moří, obličje a postavy velikých příšer i líbezných pohádkových postav v tanečním rej. Mezi párami nadýchaných oblaků probleskne chvílemi zářivá hvězda jako drahokam.

Není divu, že po takové podívané usínám někdy velmi pozdě a řeším v duchu různé situace. Tentokrát se těším na jaro.

Kolikrát za lidský věk se opakuje tato situace. Příroda potichu dospívá. Šedé, ložské, zetlelé listí je bojácně přitisknuto k zemi a zdá se, že život pod ním zcela vyprchal. Příroda je zdrženlivá, chová se opatrně a nic nechce uspěchat. To proto, aby nás, lidi, mohla zpozvzdálí tiše pozorovat, jak celá, před námi se odvíjející scenérie na nás působí. Den je zatím krátký a mrazivý. Slunce, pořád ještě „zubaté“, se ukládá do krvavých červánků za obzor libotínských lesů.

Ale jak den ze dne přibývá světla, vzdálené hory nabývají jasnějších obrysů a naše okolí už netrpí chorobnou šedí minulé zimy. Někde dosud leží špinavý sníh, hlavně na severní stráni pod Trúbou, ale pod ním je cítit ohromnou sílu zbavit se zbytků špíny odešlého času. Pak přijde osvobozující noční déšť. Zpočátku jemný, který vystřídá již omrzující sněžení. Pak ale přidá na intenzitě a opláchne celou krajinu.

Ta, jakoby se po dlouhém spánku slastně protáhla a během několik málo dní nám ukázala, jak to umí. Pod krunýřem zvadlého a téměř již rozpadlého listí v modřínovém hájku u Kocvínku, je náhle vidět první nesmělé špičky sněženek a plnější, vonné zvonečky bledují. Bílé hvězdičky světlíku, ve společnosti s rašícím kapradím, se rozběhly jemnou rašící trávou a tvoří podnoží syté zelené borovici.

V zahradách u plotů však již v lednu a únoru vytrvale kvetly čemeřice. Ty se zimy nezaletknou a napolo ještě zabořené do sněhu zvěstují svůj čas. Jejich krásné, zvonkovité květy několika barev nás lákají k první prohlídce.

Sluníčko se také nechce nechat zahanbit a přidává na síle. Pod smrky a borovicemi se zabělelo sasankami, objevily se růžové a jemně modré kalíšky léčivého plícníku. Na stránkách Bílé hory, kde se slunko opře víc, se probudil i nejmenovaný král luk a prosvětlených zákoutí, světle žlutý petrklíč. Na pokraji lesa se zamodralo fialkami. Vzduch je voňavý a celý svět se prohřívá slunečním teplem.

Je zajímavé pozorovat, kolik skleněných krůpějí je pověšeno na jedné větvičce mladého buku nebo břízy po lehké jarní přehánce. Probleskující vodní čočky si hrají na schovávanou a podobají se dětskému skleněnému kukátku. Každý den se děje něco nového. Můžeme po-

zorovat nově se rodící květ, potkat motýla nebo naslouchat kouzelné vodní hudbě od ledu osvobozeného lesního potůčku.

Pamatuji se na dobu, kdy jsme jako děti rády naslouchaly veselým povídkám kavek odvažně kroužících kolem Trúby. Naším každodenním úkolem bylo nešlápnout na čáru v chtrné, poválečné mozaice dlažby na náměstí, naučit se skákat „čtverec“, vyhrát nad někým barevnou skleněnou panenku a několikrát a bez únavy převléknout panenku.

Na lavičkách na náměstí začali odpočívat první turisté, aby odlehčili unaveným nohám a spláchli prach a únavu ve vodě stříkající kašny.

A co teprve se děje ve vzduchu? Zlatý kolorit dne doprovází tisíce trylků, jáсотu a pobrukování. Vždycky se mi zdá, že ptáci jsou jaro mnohem vděčnější, nežli my lidé. Šťastní, že se vrátili a po těžké a namáhavé cestě našli své místo tam, kde je minulý podzim museli opustit.

Teplý jarní vítr rozechvívá v nás zvláštní, radostný pocit. To Vesna tančí při líbezném zvuku kosí flétny a v duchu nám zní Vivaldiho „Jaro“. A pak už jen čekáme, až se na vrcholcích bříz a modřínů objeví nádherně zelené chocholy prvních lístků.

Mám ráda svůj kraj a celoročně pozoruji souhru přírody s jejími nezaměnitelnými proměnami.

Stále se opakující sled událostí. Každý rok stejný, a přece každý rok jiný...

Štramberk na fotografii Jaroslava Michny, 3. dubna 2006

Tataři na Moravě

Karel Vladislav Zap

Česko–Moravská kronika, Praha 1862

(ukázka z kapitoly, připravil Aleš Durčák, jazykově neupraveno)

Přípravy, jež král Václav proti Tatarům na Moravě učinil, byly neméně důkladné, než v Čechách; tehdáž byli tu královští hradové dílem již i s městy hrazenými: Olomouc, Brno, Hradec u Opavy, Přerov, Úsov, Veveří (hrad nedávno vystavěný), Znojmo, Vranov, Bytov, Jemnice, Mohelnice, Hrádek u Znojma, Divice čili Děvčí hrady u Mikulova, Podivín, Hodonín, Bředslav a Brumov; k tomu přičísti lze i hrazená města Uničov u Olomouce a Opavu. V těchto místech našli obyvatelé ochrany, jiní ukryli se v horách, lesích a skalách nepřístupných anebo v jeskyních a doupatech utajených, a ještě jini nechtíce se dáti od nelidského nepřítele bez odporu vražditi shlukli se vedením bojovných zemanův v jistých místech, a podstoupili boj s Tatarem na život a na smrt.

Král Václav vida, že Tataři i ve Slezsku před nim uprchli, myslil s počátku, že nebezpečství se vzdaluje, a rozpustil větší díl svého vojska, kteréž s sebou do Slezska byl přivedl.

Část lidí svých však v Kladště a na pomezí českém osadil, aby Tataři tam vedrati se nemohli. Když se však Tataři na Moravu obrátili, tu musel Václav zase do Čech pospíchati, nové vojsko sbíratí a okolní knížata poznovu za pomoc žádati. Především o to pečoval, aby Olomouc, přední hrad a město v zemi, silnou posádkou opatřil, i poslati tam prý 8000 bojovníkův českých, dav jim za vůdce zkušeného a udatného českého pana Jaroslava. Pan Jaroslav s tímto vojskem před vstoupením Páně, které tehdáž připadalo na 9. května, z Čech na Moravu přišel, se všech stran lid branný k sobě stahoval, a opatřiv Brno a jiná místa posádkou přes Dědice k Olomouci pospíchal. Tu připojilo se k němu ještě asi 4000 Moravanův přivedených od několika pánův moravských, a tak asi s 12000 dobře ozbrojenými bojovníky Olomouc obsadil, kde tehdáž správcem hradu pan Vítek z Hradce byl. Z cizích knížat, kteří volání krále Václava slyšeli, uposlechl, jak se zdá, jediný Bedřich, vojvoda Rakouský, a s vojskem svým na Moravu proti Tatarům přitáhl, neboť se oni se dvou stran již také k jeho zemi blížili. Král Václav sám veda, jak se zdá, druhé vojsko české, hájil Moravy s tím Bedřichem společně v stranách poledních.

V tu samu dobu, co pan Jaroslav s českým vojskem na Moravu přišel, hnuli se již Tataři po osmidenním zastavení z ležení u Oldřišova a valili se na Moravu dále. Jako dravá zvěř přepadali obyvatele bezbranné, vraždíce je, v otroctví je posylající a všecko všude loupíce anebo bezbožně kazíce. Opava, Benešov (Benisch v nynějším Krnovsku) a Bruntál byla první města, jež vypálili. Pak se přihnali k vrchu Kotoč, který strní opodál městečka Stramberka čili Strahlenberka, později od Němcův tam vystavěného. V tomto vrchu vápencovém bylo u vnitř několik velikých jeskyň, z nichž se jedna nyní Šípová díra a jiná Pískostelík nazývá, a v těch jeskyních množství obyvatelův z celého okolí před Taty se svým zbožím se ukrylo. Proto Tataři majíce o tom povědomost vrch ten neprohledně obtáhli. Tu však dle starého podání strhl prý se v noci na vstoupení Páně (právě v měsíc po bitvě u Lehnice), když byli Tataři stany své okolo Kotouče rozbili, silný příval, a lid v jeskyních obležený použiv temnosti noční vyšel z jeskyň, prokopal hráz u blízkého velkého rybníka a tím neráznou povodeň v ležení tatarském způsobil. Neboť voda vyrazivší proudem z rybníka, potrhala stany Tatarům, mnoho jich uchvátila a přinutila je, že od Kotouče odtáhli. Podnes se slaví tam památka toho osvobození od Tatarův na den vstoupení Páně. Tataři pustili se potom po Bečvě přes Hranice a Lipník ku Přerovu, jehož dobyli a spálili. Odtud táhli k Rokytnici, a rozbivše tu pevný tábor zjevili se brzo před hradbami pevné Olomouce.

Život ve Štramberku před 100 lety aneb o problémech s lázněmi, ekologií i o „velké“ politice v r. 1906

Josef Adamec

Posledním přáním bývalého nadučitele Kretschmera, majitele štramberských kúpelí bylo, aby lázně zůstaly v německých rukách. Našli se bývalí lázeňští hosté: vrchní kontrolor v. v. Jan Zink, vídeňský městský učitel Jindřich Berger, majitel pozemků v Klokočově Josef Gold, přiborský právní zástupce dr. Ant. Schneweis, jejichž obětavou snahou za podpory předsedy svazu Němců severní Moravy Herrmanna Brasse se podařilo toto přání splnit.

Po smrti Fr. Kretschmera (+ 12/3 1904) chtěla vdova, Klára Kretschmerová, rozená Janková z čp. 113, prodat lázně městu Štramberku za 40.000 zl. Bohužel ke koupi nedošlo pro nepochopení jejich významu pro naše město v zastupitelstvu obce.

1. dubna 1905 prodala vdova Kretschmerová štramberské „kúpele“ německému Nordmährenbundu. Ten z nich učinil baštu německví a jelikož Němci zamezovali Čechům přístup, vznikaly třenice. Proto byla na Trúbě otevřena nová veranda a útulna, v níž se česky smýšlející obyvatelé a návštěvníci scházeli. V říjnu ji však i s podlahou odnesl velký vítr — k velké škodolibé radosti Němců.

V „LUBINĚ“, neodvislém listu ku hájení národních, politických a hospodářských zájmů ohroženého Kravařska, Lašska a Valašska, byl v roce 1907 otištěn článek, který popisoval situaci vzniklou prodejem štramberských kúpelí německému Nordmährenbundu: *„Lázně štramberské přešly již v majetek družstva severo — moravského bundu. Vzhledem k tomu, že tyto lázně byly dosud po většině navštěvovány a udržovány českým lidem a vzhledem k tomu, že ono německé družstvo ve svých provoláních otevřeně označilo nový svůj podnik za národnostně výbojný a germanizační — upozorňujeme české obyvatelstvo našeho kraje na tuto okolnost, aby vědělo, jak nadále má se k tomuto germanizačnímu podniku chovati. Jelikož na Štramberku jest nyní s dostatek českých restauračních místností, např. v hotelu p. Kahánka, v hostinci pp. J. Baara, Proska a Hykla a konečně i v restauraci na hradě, kde všude dostane se českému obecnstvu znamenitého občerstvení a znamenité obsluhy — dá si už česká veřejnost dobrý pozor na naše obojživelníky, kteří nebudou si vědomi své národní povinnosti a nebudou chtít odříci se další návštěvy štramberských lázní. Figury takové budou bez milosti přibity na pranýř veřejného našeho soudu.“*

Život ve Štramberku té doby nám přiblíží i další článek z časopisu Lubina: *„Ze Štramberka se nám píše: Konečně se to počíná u nás hýbat i ze stanoviska čistoty a zdravotního. Minulé dny konala se pochůzka zdravotní komise, kterouž nařizeno stávající hromady hnoje aspoň na místech největší frekvence odkliditi, popřípadě prkny zahraditi. A tak mizí obligátní hromádky hnoje jedna po druhé a zůstávají po nich na některých místech asi „na památku“ jen černé zející jámy! Snad i ty svým časem zmizí a tak alespoň částečně naše město získá na čistotě a příjemném vzhledu. Než při všem tomto nelze se ubránit všetečné myšlence, proč zdravotní komise trpí tu hroznou nečistotou před některými hostinci? Jděte jen po neděli a obzvláště po těch „muzikách“ okolo a vlastní nos vás přesvědčí, že záchod těchto hostinců nachází se vlastně na ulici a ne ve dvoře! Při této příležitosti budiž vzpomenuť i těch různých míst, kde hnojůvka po hradebních zdech a přes veřejnou cestu v obci v potůčkách teče, i to by se dalo při troše dobré vůle odstraniti...“* Jak je vidět, město mělo problémy s lázněmi i před sto lety, i ekologické otázky trápily radnici a je zřejmé, že Štramberáci svůj Štramberk vylepšují už hodně dlouho.

A Štramberk kromě svých všedních problémů prožíval i události významnější. Nový olomoucký arcibiskup dr. F. Bauer přijel na generální vizitaci a udělovat sv. birmování. Dne 9. května 1905 se naše městečko stalo první českou obcí, do níž na svých apoštolských cestách v diecezi zavítal.

Usedlí Němci se neozývali jenom ve Štramberku, ale nechali se slyšet i ve „vyšší politice“. Nechtěli dovolit zřízení české univerzity v Brně, ale nabízeli její zřízení v některém venkovském městě. Český národ dával najevo svou nevoli a rozhořčení mohutnými tábory lidu. I štramberský politický klub „Lípa“ svolal na den 5. července 1905 schůzi lidu, na níž řečnil říšský poslanec a vůdce liberální strany dr. Stránský.

Špatné sociální a pracovní podmínky vedly dělníky v kopřivnické vagonce k další stávce, která trvala od 3. května do 6. června 1906 a během níž došlo v Kopřivnici k mnoha výtržnostem. Dobří dělníci odešli a místo nich nastoupilo mnoho lehkých dělníků a stávkující dosáhli žalostného výsledku: místo 11 hodin denně museli po stávce pracovat 12 hodin.

Svědectví o stávce podávají i řádky v novinách: *„České, vlastenecké, obětavé veřejnosti! Na ohroženém Kopřivnicku, Štrambersku a Příborsku trvá již pátý týden zoufalý a nerovný boj. Zápasi tu uvědoměle české dělnictvo, zaměstnané ve známé vagonové továrně v Kopřivnici, s násilňujícím je jak národnostně, tak hospodářsky i sociálně německým kapitálem. Dělnictvo nemohouce již déle zdržeti nesnesitelné poměry v tomto znásilňujícím a vysávajícím je závodě — odhodlalo se ku stávce a ku dobrovolnému strádání. Celá česká, ano i nestranná německá veřejnost těchto krajů sympatizuje s dělnictvem, protože zná dobře důvody této stávky a příčiny jeho strádání a hledí mu dle svých sil podati ruky pomocné — ale pomoc tato přece nestačí, aby zajistila 1 500 strádajícího dělnictva aspoň to nejnutnější. Z toho důvodu jen obrací se pomocný výbor i na naši širší českou veřejnost o vydatnou pomoc, citě dobře, jakou důležitost pro náš ohrožený kraj míti může šťastný výsledek tohoto nerovného zápasu a jaké naopak neblahé následky jeho ztráta.*

Prosí pomocný výbor upřímně celou naši českou, vlasteneckou veřejnost o rychlou pomoc, prosí i naše vlastenecké, vždy k pomoci pohotové spolky, a podepsaný prosí o ni zvlášť své četné osobní přátele na Moravě, v Čechách a ve Slezsku.

Pomůžete, jen když rychle pomůžete!

*Za pomocný výbor pro strádající dělnictvo na Kopřivnicku
MUDr. Adolf Hrstka
obvodní lékař na Štramberku*

Ve Štramberku plynul život dál, na uprázdněné kaplanské místo nastoupil novokněz P. Jan Hrubý, spolužák štramberského rodáka P. Josefa Juráka.

V listopadu 1906 se ve Štramberku konaly po prvé všeobecné volby do sněmu podle nového řádu. Do sněmu kandidovali: MUDr. Adolf Hrstka za stranu pokrokovou, socialista Prokeš z Ostravy a za stranu katolicko — národní Krejčí z Brušperka. Zvolen byl Prokeš, za městskou kurii jednohlasně zvolen dr. Fr. Šromota, staročech z Hranic.

Jako „předehra“ sněmovních voleb proběhly volby do obecního výboru, proti nimž byl prodlán protest, k jehož vyřízení došlo až v únoru 1907. Protože dosavadní starosta Petr Hykel už nechtěl (po devíti letech) v úřadu pokračovat, byl starostou zvolen MUDr. Adolf Hrstka a radními: Robert Prosek, Jindřich Parma, Jan Petráš, rolník, Jan Hykel, pekař, Josef Barabáš, Petr Kahánek, Augustin Jurák, obchodník a Jan Baar, úředník.

Bývalý nadučitel a majitel koupelí
František Kretschmer.

Štramberský obvodní lékař
MUDr. Adolf Hrstka.

Památka
na stříbrné jubileum
vystoupení na kněze a na
stříbrné jubileum příchodu
na Štramberk
1906 - 1931
Vítá
Jan Hrubý,
farář na Štramberku.

Petr Hykel, do r. 1907 starosta.

Robert Prosek, do r. 1911 radní,
1911—1919 starosta.

Slečna Terežka

Věra Horáková

Oblečení pro každý den, ale i pro sváteční nedělní procházky, nám po léta zhotovovala starší paní švadlena Terezie Halamíková.

Narodila se v roce 1880 ve Štramberku a žila sama svůj tichý a pracovitý život v dřevěnici po svých rodičích na Baště. Říkali jsme jí slečna Terežka. Sítím si vydělávala na živobytí. Její odvedené dílko bylo pečlivě vypracované a vždy dobře padlo.

Chodívaly jsme k ní s maminkou rády, ani ne tak za účelem chystané parády, která mi jako dítěti moc neříkala, ale pro dobrý pocit ze stylově zařízené jizby, ve které se odbyvaly veškeré úkony spojené s chodem její domácnosti a pro setkání s dobrým člověkem...

Celé zařízení bylo prosté, ale dýchala na mne jeho zvláštní atmosféra. Hned za hlavními dveřmi s velikou klikou byla tmavá, nevelká chodba, vydlážděná plochými, do hladka vymytými kameny. V rohu síňky bylo vidět dřevěné schody, kterými se chodilo na půdu. Malé, prosklené okénko ve dveřích propouštělo do chodbičky trochu světla. Těmi se vešlo do prostorné světnice.

A právě to byl ten zvláštní prostor, který působil neobyčejně příznivě. Tehdy se mi zdál hodně velký. Stěny místnosti z hrubě sroubených trámů i dřevěný trámový strop byly nabilené. Naproti dveřím osvětlovala celý prostor dvě okna, ozdobená plátěnými záclonkami. V létě kvetly za okny červené pelargonie a dělaly paní švadleně příjemnou společnost. Mezi okny visel velký dřevěný kříž a několik církevních obrázků. Podlaha pokoje se pyšnila širokými, dřevěnými a do bíla vydrhnutými prkny.

Napravo od dveří, kde stála hnědá, kachlová kamna, bylo vidět i dlouhou lavici s opěradlem. Část nádoby bylo rozvěšeno v koutě na stěně. Napravo od okna trůnila vyřezávaná postel, vysoko vystlaná peřinami, zakrytá bílou pokrývkou s volány. Nahoře, téměř až pod stropem, leželo několik polštářů s háčkovanými ozdobami. Na opačné straně pokoje stálo kovové umyvadlo s velkou konvicí na vodu, za ním vybavení malého kuchyňského koutu.

Ú druhého okna, pro potřebu švadleny, ale i jejich zákaznic, viselo větší zrcadlo. Zvukovou kulisu místnosti obstarávaly starodávné hodiny. Stále je vidím před sebou. Přední, bílá deska, ozdobená černými římskými číslicemi, měla podivně tvarované ručičky. Co bylo však nejzajímavější, byl malovaný výjev v dolní části hodin. Mladý pastýř s pišťalou pásal se psem stádo ovcí. Na modrém pozadí hor se vyjímá vesnický kostelík s cibulovitou věží. Dole visela dvě těžká, železná závaží v podobě smrkových šišek a vyleštěné kyvadlo. Hodiny tikaly pomalu, velmi hlasitě a důstojně odměřovaly čas.

Uprostřed, nedaleko okna, trůnil velký stůl. Nikdy však nebyval pokrytý ubrusem, ale papírovými stříhy, švadlenským metrem, křídou, ležely tam i velké nůžky, krabičky se špendlíky a jiné šicí potřeby. I přesto celá místnost působila vždy útulně a čistě. Ke stolu patřilo několik dřevěných židlí. Víím, že byly tak těžké, že jsem s nimi, jako dítě, nikdy nemohla pohnout. Byly to selské židle charakteristických tvarů. Opěradlo mělo do srdíčka vyřezávaný otvor, nohy doširoka rozkročené. Stály u postele vedle sebe v řadě a na nich byly rozvěšeny ještě nedokončené oděvy.

Starý šicí stroj, stojící těsně pod oknem, byl pro mne v tehdejší době divem techniky a tvořil zároveň dominantu pokoje. V jeho zásuvkách odpočívala hromádka nití i „hedvábiček“ všech barev. Když nám slečna Terežka „měřila délku“, mohli jsme stát na stole na velkém papíru.

Ona sama byla vždy čistě oblečená a upravená. Prošeďivé vlasy nosívala na hladko učešány do uzlíku v týle, sepnutého sponami. Na nose seděly malé, kulaté brejličky s drátěnými držátky. Nosívala prací šaty a na nich do tuha naškrobenou zástěru. Když nám brala míru nebo zkoušela ještě nehotové šaty, voněla mýdlem. Jemným rukama nás hladila po šatech, opatrně námi otáčela a zjišťovala tak, zda šaty „sedí“. Byla vždy usměvavá, vlídná a nikdy nespíchala. Na zkoušky, kterým se říkalo „průba“, jsem chodila ráda. Kolik užitečné a poctivé práce vykonala asi ta drobná, tichá žena pro lidi okolo sebe.

Jistě, dívala jsem se na vše dětskýma očima, ale dodnes mám ten pocit, že v její chalupě byly věci na svém místě. K ní jsme vstupovali jako na tiché, chráněné území.

Slečna Terežka zemřela v roce 1957. Spí svůj tichý sen na místním hřbitově.

Nářečí česká

Dr. Bohuslav Havránek

Československá vlastivěda, díl III. Jazyk, Praha 1934

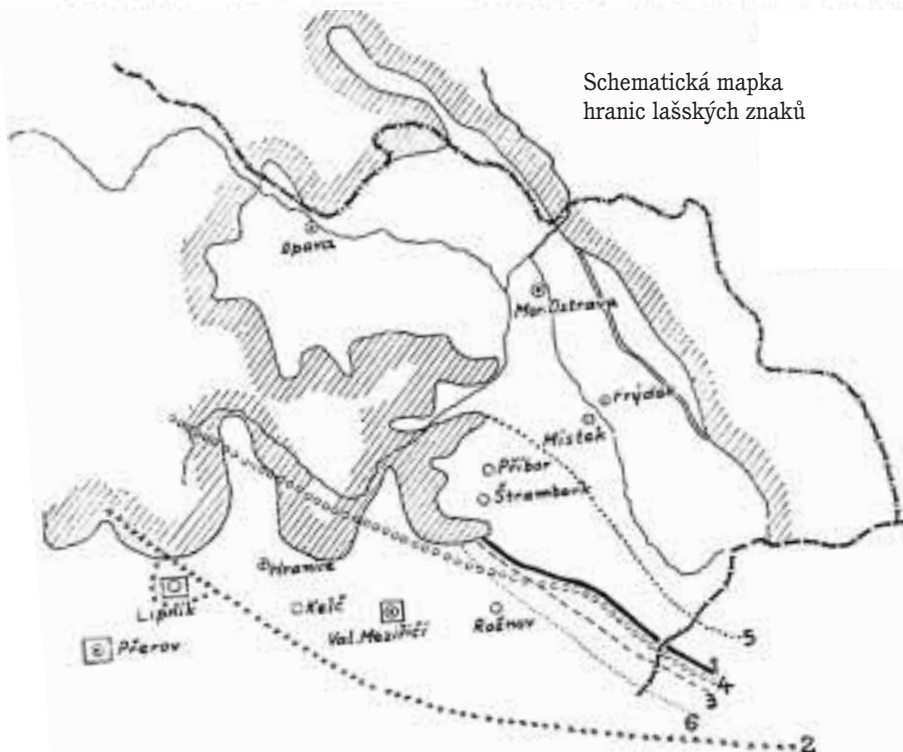
(ukázka z kapitoly, připravil Aleš Durčák)

Z napadul stryca Nabranckého. Jedenkrat-sy kupil stryca Nabrancky nového vinčka¹⁾. Jag bo přivez domu, přýde Mydlař na hosody. Líbdo se mu to foplo a tož lnet-se ptař Nabranckého: „Hfcs to kupil?“ — „V Bařce.“²⁾ — „Cor-as to dal?“ — „Saze, mjel smt ich³⁾ mjech a tož sem ich tam trochu dařsa.“ Jak přýšel domu, pravil svoji: „Anofo, adnoskajsko⁴⁾ budemy skovavat-saze; kominuřa do kominu řepustil; dostařcsy sa ře vincka.“ Jag uř mjel plynny mjech, řel se sřče zoptař Nabranckého: „A teř ke kemu se ta(m)-ma jř?“ — „Zrovna do kancelařa, tam im to postal a oři uř se s tobu domlvja.“ Mydlař zehral mjech a hajda do Bařky. Přýde do kancelařa a zhodř hřeřaj mjech na zem. „Co sře nam přýřes?“ ptař se ho. „Saze,“ odpovjeda Mydlař, „zusedovř sře sa ře dali vincka.“ Ale jak ři to sřyřeli, popadř mřlcho Mydlařa a řtegalř ho ven. Nakonecz byl sřče trestany, ře řim to tam vysypol. Přýde domu bez vincka, hladny jak řřur⁵⁾. Z Nabranckym potem řes(t)-tydřřich⁶⁾ řemlvil.

Ze řerambecko.

Pozn. 1) -y. — 2) řezná kaminka. — 3) Bařka, obec. — 4) ode ducika. — 5) potkan.

Schematická mapka
hranic lařských znaku

— 1. hranice jen krátkých samohlásek	----- 4. slabiky <i>te</i> (měkkého <i>t</i> před <i>e</i>) atd.
2. přízvuku na předposlední slabice	5. měkkého <i>i</i> , <i>ě</i>
- - - - 3. hlásky <i>řz</i>	— · — · 6. gen. akus. v plur.

Kronika Tomáše Žerdíka ze Štramberka 1790—1873

část VI.

(soukromá sbírka, opis Mgr. Zdeňka Genserková, jazykově neupraveno)

s. 248 B

Roku 1813 dne 2. zaří byla spívána mša svata za šťastné poděkování Bohu, že smy obdrželi trhy v Štramberku.

Roku 1815 dne 12. januara stalo se v Štramberku, že byl zhozeny z představeného úřadu Josef Petraš tak neobyčejně, že se temu všecy cela poctiva obec divila. To přišlo z kancelařa rezolucy, ať se mu to všecko hned zebere i cele pravo z něho.

Roku 1815 dne 14. zaří zvolen byl za pana představeného obce Jozef Bar. Až do tohoto času byl Martin Sopuch představenym.

Roku 1819 v měsíce června stalo se zbuření obce kolo představeného úřadu a kolo deputyrovanych, že přijali přísahu bez vule obce, a to zbuření trvalo až do měsíce oktobra dne 6ho a 4ho oktobra přijel tu pan vrchni jmenem Jork Telčík. Jemu ale se čest dala takova, že takovu srovnanu udělal, že k obcy to pravo zanechal, aby sobě zvolila podle sve libosti, jak ouřad, tak i deputyrovanych..

ostatek hledej na listě 259 v knize tejto.

s. 259 B

Roku 1819 dne 7. oktobra byl zvoleny nový ouřad. Za prvního představeného od obce Jork Bar, 2hy Augustyn Cochlar Mynař, 3. Jozef Hykel, 4. Augustyn Bar, 5. Jozef Čapka, 6. Johan David.

Při te renovacy při slavne mši svate z mořdiřuv se střilalo a panu vrchnimu jak přijel, tak když odjíždal se mu střilalo. Vrchnimu je Jork Telčík.

Roku 1837 dne 12. apryla byl zvoleny nový úřad. Za prvního představeného Johan Kelnar N 12, za 2ho Libor Stanislav, za 3ho Jozef Žabensky, 4ty Johan Hanzelka N 35, 5. Jozef Kuřik, 6. Jozef Manda; a za kanzelskeho Cyryl Svoboda a za kasyřa Anton Bajar.

A gruntovní knihy byly odevzdane od pana vrchniho Kryštova Johana Sedlačka a protokoly Franze Telčíka pravim byly odevzdane Johan Žerdikovi, pisařovi.

s. 170 B

První kazani P. Johan Žerdika ve sve materske obcy v Štramberku dne 27. dez. 1857 přednašeno. Narozen 10. Juny 1836. Vysvěcen (po obdržení dispensacy od papežske stolice v Řimě 22. maje 1858) v knížecy kapli v Kroměřiži 19. a primicie držel v Štramberku 24. oktobra 1858.

Kazani na den sv. Jana Evangelisty, když připada na poslední neděli roku. „Obrativ se Petr, uzřel toho učednika ktereho miloval Ježiš“ Jan 21, 22 „Krasně nam cyrkev svata tři spusoby lasky, totiž: „...

s. 249 — 251 B

Matryka pro moje děti

Leta Paně 1800 dne 15. maje o jedenasti hodinach v noci narodila se nam dcera. Anna. Pokřtil ju patr Tomáš Řepa, kaplan, na znameni nebeskem rybach.

Leta Paně 1802, dne 30. ledna o pul jedenaste hodin před poledněm narodil se nam syn Petr. Křtil ho farař Ferdynand Rezner na znameni nebeskem střelcu.

Leta Paně 1804 dne 27. unora o dvuch hodinach po pulnocy narodil se nam syn Jan. Křtil ho pan farař Rezner. Na znameni panen.

Leta Paně 1806 dne 20. unora o 4 hodinach po poledňu narodil se nam syn Jozef. Křtil ho patr Jozef Stoklaska.

AO 1806 umřel 23. Juli. Byl ve 22 tydnic ten syn Jozef.

Leta Paně 1807 dne 22. Augusty narodila se nam dcera Rozara o 4 hodinach rano, křtil ju patr Jozef Stoklaska na znameni nebeskem skopcy.

A umřela roku 1833 dne 9. apryla, měla 25 leta 7 měsycuv, byly na jedenastu hodinu před pulnocy.

AO 1809 dne 7. listopadu narodila se nam dcera Susana o pul devate hodině večer. Křtil ju vebny pan vice děkan.

Umřela dne 17. listopadu AO 1809.

Leta Paně 1809 dne 7. Novembra narodil se nam syn Tomaš. Křtil ho vebny pan děkan Ferdynand Rezner.

Umřel dne 14. listopadu AO 1809.

AO 1810 dne 26. listopadu o pul štvrte hodině po poledňu narodila se nam dcera Zuzana na znameni kozorožcu. Křtil ju vebny pan děkan Ferdynand Rezner.

AO 1812 dne 13. Juli tj. Na sv.tu Marketu umřela nam Zuzana právě o poledňu.

Roku 1813 dne 27. Juli o pul jedne hodině po poledňu narodila se nam dcera, jmeno její Klara. Křtil ju patr Dominyk Jakubek, kaplan. Na znameni nebeskem lvu narozena je.

Roku 1815 dne 19. zaří o jedne hodině po poledňu narodil se nam syn Tomaš. Křtil ho patr Dominyk Jakubek, kaplan. Na znameni nebeskem paně. Roku 1824 dne 24. června umřel Tomaš, syn, o 8 hodinach rano. Měl 9 let.

Roku 1817 dne 15. listopadu o pul jedenaste hodině před polednem narodila se nam dcera Terezya. Křtil ju vebny pan farař Vincencyus Ottopal na znameni nebeskem vodnaří. Roku 1818 dne 3 prosynca o pul sedme hodině večer zemřela nam Terezyja na těžkost. Měla rok a měsyc.

s. 252 B

Roku 1814 měl sem co mi Pan Buh požehnati račil, meho měňa 17 kusuv totiž 10 jadrnich a 7 fajnikuv. Budiš Buh stoho pochvalen. Toho roku bylo tak draho: žito za 12 f, obile za 8 f, ječměň za 6 f, kaša prosna za 16 f.

Roku 1815 měl sem meho měňa, co mi Pan Buh zanechati račil, totiž 12 jadrnich a 2 fajniky.

Roku 1816 měl sem meho měňa, co mi Pan Buh požehnati račil, totiž 6 fajnikuv, 6 jadrnich, 2 prostředni, 1 syvek, spolem 15 kusuv.

V tych dvuch letech bylo jednak draho, totiž po 14 obile, po 16 f žito, po 25 f kaša a oves po 5 f a ječmeň po 11 f.

V tem roku dne 21. zaři shořelo 26 stodol v Štramberku.

s. 253 B

Smutny opis na rok 1817 ze strany straty.

Nebyla by slušna věc, abysmy Pana Boha chvalili, když se nam na světě dobře vede, ale musime ze svatym Jobem říct Pan Buh dal, Pan Buh vzal, budiž jmeno Paně pochvaleno od toho času až na věky: ja když mě Buh požehnaval, poznamenal sem sobě každý rok, musym tež sobě poznamenat i tenkrat, když mi Buh ne muj statek, ale jako mocny Pan co mi propučil, zas mi to odjal. Tak ja v předešlem 1816 roku měl sem 15 kusuv meho měňa. Toho roku poněvadž sem k vlně přidal ku kusu 30 f a k temu na vesno bylo tak draho, po 22 f obile, žito bylo za 28 f, ječmeň za 18 f, oves 11 f, kaša za 36 f, tak není divu, že smy o naše jmění přišli, když z hotoveho ku kusu za 30 f přidavat a tak drahu stravu jest. A bylo nas k stolu 10 osob, totiž 6tero děti, 2 služebni a my dva. Staň se vule tva Pane a budiž Jmeno Paně ze všeckeho pochvaleno od toho času až na věky.

s. 254 B

A na rok 1818. Když sem v předešlem roku o všecko jmění přišel, tak sem sobě vypočetil od pana Antona Vitkovskeho jeden tisíc rynskych pod interesech ročně 80 rynskych, ja ale sem s tu hřivnu těžil po světě, totiž daval sem ze svojimi ditkami, co smy udělali do vypravy a do Peštu na jarmark, abych tu hřivnu nestratil a na rok, budu li živ o tom spravu dam, ja Tomaš Žerdik.

Ja ale v 19. roku dal sem edem 70 f, v 20tym dal sem 60 f a potom stejně po 35 f až do 1830. Ja ale sem nepsal, jak se mi ty leta vedlo.

Do 1823 ja sem byl spokojeny, ale v 23. roku to sem přišel o 1400 f mezy zlými lidmi; to zas sem dostal ranu. K temu byl sem do syroči kase 500 f dlužen. Tak sem nevěděl, kde to vzyt, tak ja v roku 1824 z velku prosbu k Jozefovi Bajarovi se utek, s tu vyminku, jestli o sv. Jozevě z Peštu od tych kupcov dostanu. Pak li nedostanu, že abych měl chalupu prodat, na ten spůsob mi počil 500 f. Jak jarmark přišel, ja sem měl 13 kusuv co mu měly nahotovo dělat, že mi všech, jak stare i tych 13 kusuv najednu vyplatí. Ja ale čekam 2 dni co jarmark přešel, ja sem ani nerospakoval, to mělo byt z voza na vuz; zatym ten poslal pismo, že byl za Dunajem, že nemoch přijet.

Světci a svěťice v lidové kultuře

Anna Hřčková

část VI.

Sv. FRANTIŠEK Z ASSISI

4. října

Narodil se r. 1181 v umbrijské Assisi jako syn bohatého obchodníka s látkami. V mládí žil rozmařilým, veselým životem a lákala ho kariéra rytíře. Během války s Perugií upadl do zajetí a tak měl dost času na přemýšlení o životních hodnotách. Po návratu domů uslyšel v kostele San Damiano hlas, který mu řekl, aby dal tento chrám opravit. Kvůli financím se nepohodl s otcem a vzdal se dědictví. Krátce nato odešel jako žebrák na cesty, „zasnoubil se s paní chudobou“ a začal kázat. Se stejně smýšlejícími založil r. 1210 řád františkánů. Sám hodně cestoval. Aby měly do řádu přístup i ženy, Františkova přítelkyně Klára z Assisi založila r. 1212 ženskou větev — klarisky. Protože příznivců mezi ženami i muži přibývalo, ustanovil František r. 1223 řád Menších bratří — minority. Pravidla kladla důraz na chudobu, pokoru, radostné a láskyplné uctívání Boha. Františkovo učení o lásce ke všem živým tvorům silně ovlivnilo církve a západoevropskou společnost.

V r. 1223 pomohl Františkovi zámožný občan Giovanni Velitto splnit přání — oslavit narození Ježíška v jeskyni u jesliček. V osadě Greccio byly v jeskyni postaveny první jesle, přivedeny ovce a osel. Půlnoční mši sloužil kněz Silvestr, Evangelium předčítal František. Množství lidí žaslo, když při zvolání Sláva Bohu jas osvětlil jesličky a v nich se nakrátko objevilo Boží Dítě. Dnes na tomto místě stojí chrám s klášterem San Francisco di Greccio.

Světčova víra byla zkoušena nemocemi. 24. 9. 1224 se na jeho těle objevila stigmata. Jde o první dosvědčenou stigmatizaci. 3. října 1226 František zemřel. Už r. 1228 byl prohlášen za svatého a jeho kult se rychle šířil. K světcovým atributům patří ptáci, zvířata a stigmata.

Je patronem chudých, sociální práce, ochránců přírody, kupců, krejčích, tkalců, soukeníků, lnářů a tapetařů. Bývá vyzván proti bolestem hlavy a moru.

Sv. LUKÁŠ

18. října

Pocházel z pohanské rodiny z Antiochie, původním povoláním lékař. Po Ježíšově Zmrtvýchvstání přijal křesťanství, v letech 50—51 se přidal k sv. Pavlovi a podnikal s ním misijní cesty. Po jeho stětí Lukáš působil na Peloponésu, kde psal Skutky apoštolské a Evangelium. V něm popisuje Ježíšovo dětství, chronologicky uspořádává příběhy z Ježíšova veřejného vystupování, např. setkání s Marií a Martou, o uřednících jdoucích do Emauz. Evangelium vrcholí chvalozpěvy Panny Marie (Magnificat), Zachariáše (Benedictus) a Simeona (Nunc dimittis). Lukáš zemřel ve věku 84 let pravděpodobně přirozenou smrtí.

Světěk bývá zobrazován s býkem, který připomíná dřívější obět Bohu, o níž se v Evangeliu píše. Jeho obdiv patřil Panně Marii. Tak vznikla legenda, podle níž měl sv. Lukáš Madonu malovat. Zmíněné téma posloužilo mnohým výtvarníkům k uměleckému zobrazení.

Sv. Lukáš je patronem lékařů, chirurgů, malířů, výtvarných umělců, zlatníků, knihařů, vyšivačů, řezníků, dobytka. Je vyzván nevyčísitelně nemocnými a ženami při těžkém porodu. Chrání před neštěstím a zvířata před morem.

VŠICHNI SVATÍ

1. listopadu

Zápisy o výsledku a mučení prvních křesťanů Acta martyrum daly základ k připomínání všech, kteří se zasloužili o šíření a slávu křesťanství. Byzantský císař daroval 13. 5. 610 papeži Bonifácovi IV. pohanský římský chrám Pantheon. Papež jej zasvětil Matce Boží a všem mučedníkům. Postupně zde bylo uloženo 28 vozů křesťanských relikvií. V 9. století přeložil papež Řehoř IV. svátek Všech svatých z praktických důvodů na 1. listopad, aby všichni zdaleka přicházející, kteří putovali za uctěním památek svatých uložených v Pantheonu, se mohli v Římě dostatečně občerstvit. 1. listopad je dnem zasvěceným nejen všem církví schváleným světcům, ale i neznámým mučedníkům.

V noci na Všechny svaté nikdo nesměl vyesedávat v hospodě, jinak by ho stihl krutý trest. Jeden sedlák šel ze hřbitova do hospody. Cestou z ní potkal černého psa a ten se předními packami opřel o jeho prsa. Sedlákovi neublížil, ale ten přesto do roka zemřel.

Den Všech svatých je poslední, který léto zahání.

Když nepřijde sníh na Vše svaté v noci, přijde na Martina s celou mocí.

Jiní o Všech svatých věští tuhé mrazy o Vánocích.

Sv. MARTIN

11. listopadu

Pocházel z Panonie z pohanské rodiny. Jeho otec sloužil v římské armádě, proto i Martin patřil od 18 let do jejího jízdního pluku. Chlapcovy myšlenky však měly jiný směr — chtěl žít jako poustevník. Když se vracel jedné mrazivé noci do vojenského tábora v Amiensu, spatřil polonahého žebračka. Protože mu nemohl jinak pomoci, rozpůlil mečem svůj důstojnický plášť a kusem ho oděl. V noci ve snu viděl Ježíše Krista zakrytého do poloviny pláště a slyšel: „Tímto rouchem mne přikryl dosud nepokřtěný Martin.“ Roku 355 se jako 39letý dal pokřtít, opustil vojsko a stal se žákem sv. Hilaria z Poitiers. V roce 372 přijal biskupské svěcení a stal se biskupem v Tours. Řešil církevní rozbroje, vystupoval proti mravnostním přestupkům, zastával se ubožáků a žebračků. Zemřel r. 397.

Sv. Martin bývá znázorňován na koni, jak rozděljuje mečem plášť pro žebračka. K jeho atributům patří také husa (prozradily ho při volbě biskupa) a ohnivá koule.

Světec je patronem vojáků, jezdců, koní, zbrojířů, tkalců, koželuhů, krejčích, rukavičkářů, kloboučníků, mlynářů, bednářů, vinařů, pastýřů, cestujících, chudáků, abstinentů, domácích zvířat a hus.

Bývá vyzván proti hadímu uštknutí, ruži a vyrážce. Věřící jej v modlitbách prosí za úrodu na polích.

Svátek sv. Martina znamenal ukončení zemědělských prací, konec pastvy a účtování s obecními zaměstnanci. Byla svolána Martinská hromada zv. sýpka. Jedla se husa zapíjená pivem a čtyřrohé koláče „martinské skládanky.“

Ve Frenštátě slaví na sv. Martina krmáš. V době 1. republiky se mladí i staří zdobili větvičkou rozmarýnu připjatou na klopě oděvu.

O Martině po ledu, o Vánocích po blátě.

Přijede-li Martin na bílém koni, metelice za metelící se honí.

Martinův led bude vodou hned.

Na sv. Martina, bývá dobrá peřina.

Sv. Martin přijíždí na bílém koni.

Na sv. Martina slunečno — dlouhá zima.

Na sv. Martina — nejlepší husa na pekáči.

Kostelíček sv. Kateřiny
(Moravské Kravařsko, Příbor, 1898, autor neznámý)

Štramberk a německá okupace

1939—1945

poznámky a úvahy o nejtěžší době našich moderních dějin
ve světle vzpomínek i archivních dokladů

Josef Adamec

část IV.

POČÁTKY ODBOJE VE ŠTRAMBERKU

„Když přešly Hitlerovy armády 15. března našimi městy a vesnicemi, sbíraly se bezejmenné hloučky, mlčící a přihlížející, a pak pod vlivem nějakého vnuknutí, se tyto hloučky začínaly rozcházet k domovům. Za noci beze spánku, neboť málokdo spal tu noc, rodilo se rozhodnutí, že je třeba něco udělat, něco zařadit, něco, cokoli, že prostě nelze nečinně sedět a čekat jen, jak to všechno jednou dopadne.“

Prof. Josef Grňa, pozdější čelný organizátor a vedoucí činitel národního odboje

Počátky organizovaného odboje proti nacistickým okupantům jsou ve Štramberku, podobně jako v celé republice, spjaty především s ilegální organizací Obrana národa. Byla to vojenská organizace, která se začala formovat několik dní po nacistické okupaci. U jejího zrodu stáli generálové československé armády Bílý, Vojtechovský a Ingr. Kolem nich se začala rychle vytvářet odbojová organizace, jejímž cílem bylo obnovení republiky v předmnichovských hranicích. Struktura této ilegální organizace v podstatě kopírovala strukturu bývalé československé armády. Mělo se vlastně jednat o jakousi podzemní armádu, která by byla připravena vystoupit v otevřeném boji „až to praskne.“ Postupně tak kromě ústředního velení vznikla zemská velitelství, krajská velitelství, okresní velitelství a nakonec i nejnižší články, jimiž byla obvodní a místní velitelství. Organizace tak nakonec zasahovala do většiny našich měst a obcí. Také do Štramberka.

Začneme opět vzpomínáním Vojtěcha Michálka. *„Počátkem roku 1939 počal se tvořit slezský odboj pro severovýchodní Moravu a Slezsko. Byli jsme vyzváni jako jiné české obce, abychom se zapojili do tohoto odboje, v němž jako krajský vedoucí byl Štramberák Oldřich Hrstka.“* Scházeli se u Josefa Špačka, lakýrníka ve Štramberku. Zpočátku jen přenášeli zprávy a letáky, později, asi v únoru, přistoupili k samotnému budování širší odbojové organizace. *„Bylo nám řečeno, abychom se připravovali a vybírali osvědčené lidi a až přijde pokyn, abychom měli vše připraveno. Měli jsme vybrat lidi, vyzbrojit je a ti měli zaujmout klíčové postavení.“* K tomu účelu bylo přivezeno z Protektorátu 40 pistolí, 1.500 nábojů, kulomet a jiné věci. To vše bylo nejdříve dovezeno do Lichnova a tam u Františka Vaňka uskladněno, až bude příležitost, k přenesení do Štramberka, což se stalo jedné tmavé a sychravé noci. — zbraně byly přes kopřivnickou Hůrku přeneseny do Štramberka.

Zbraně stály přes 10 000 Kč. Peníze se vybíraly mezi známými, Vojtěch Michálek k tomu účelu navíc použil asi 1 000 Kč z knížky, které zbyly a byly uloženy u tehdejší městské záložny na pamětní knihu města Štramberka,

Do této doby můžeme nahlédnout i prostřednictvím vzpomínek Zdenka Bára:

„...ve Štramberku okupanti pokračovali ve své činnosti. Starosta Palatzky hledal donašeče a spolupracovníky mezi českým obyvatelstvem, které přece jen nikdy nemohlo být na jeho straně.“

Objevily se vyhlášky, že všechno obyvatelstvo, české i německé, se musí dostavit k odvodům do Nového Jičína. Ve Štamberku všichni byli způsobilými k vojenské službě — i syn krejčího Kelnara, Jan, který měl jen jednu nohu, protože druhou ztratil kdysi nešťastně při dětské hře. Tato zpráva byla pak hlášena z Ruska, kam ji doručili obyvatelé města tamější zprávě rozhlasu. Poslal ji prý Cyril Hykel, který měl stále spojení s Oldřichem Hrstkou. Ten již nedojížděl do Štamberka, ale měl zde své spolupracovníky, kteří věděli, že je třeba se připravit už pro začátek války a pro případ, že bude nutno ovládnout kraj, kde jsou nyní usídlení Němci a kdy bude třeba ovládnout také nádraží, pošty, továrny, elektrárny, vodárny. Počítalo se s účastí členů Sokola i Dělnické tělocvičné jednoty a jiných spolků, které byly v obsazeném území rozpuštěny a jejich majetek zabaven...“

Dále vzpomíná Vojtěch Michálek: „*Věřím, že při našem zatčení měli malé dušičky ti, kteří nějakým způsobem nebo obnosem přispěli na odboj, anebo o našich činech něco věděli, vzpomínal po válce, „ale nemuseli mít obavy, neboť my, kteří jsme do věci byli zasvěceni a vzali vše na sebe, řekli jsme sobě, že žádný nic neprozradíme, i kdyby nás samotná měla tato činnost stát život.*

Tak život plný neklidu plynul dál, mládenci, kteří utíkali do zahraničí přes Slovensko, přicházeli se se mnou a mou rodinou rozloučit do Dělnického domu, který jsem měl tenkrát najatý a pak přes Černý les šli dál. Já pozoroval, jak nový život razí si cestu, ač trnitou a šlapanou gestapáckými botami a neztrácel jsem ani chvíli naděje na lepší časy a šťastnější zítřek. Český život a život byl utlačován na každém kroku, dělníci odvázeni do Německa, mladá děvčata odvázena do německých usedlostí. Co bylo pláče maminek a rodičů — všechno nářkání nic nepomohlo, tehdejší přivandrovalí vládcové nacismu se jenom usmívali nad bolestí a nářkem českého lidu.

Ještě roku 1940 zjara se česká mládež scházivala a bavila se v neděli v sále Dělnického domu, vždycky jednou zahrála „Ta naše písnička česká...“ — to všichni slavnostně vstali a nebyli rušeni ani přítomnými Němci, ale počátkem léta byly všechny české písně zakázány...“

Podle vzpomínek Emila Hanzelky z Kopřivnice přišel první popud k odboji jako jasný paprsek z Moravské Ostravy. Spojkou byl dřívější tajemník Ing. Karel Chalupa. Ten přesídlil do Ostravy a činně se zúčastnil odboje. Prvním činem bylo financování nákupu zbraní. František Šerek, přednosta železniční stanice v Kopřivnici, vybíral peníze od důvěryhodných osob. Velkou úlohu hrál v této akci Václav Bartas, který převážel zakoupené zbraně do Kopřivnice.

Emil Hanzelka zaznamenal: „*Vedoucím této ilegální organizace byl penzionovaný plukovník Klímek v Ostravě. Byl vypátrán gestapem, jelikož do jeho bytu přicházeli příliš často nějakí lidé. Před zatčením včas prchl do ciziny. Gestapo však dalo do rozhlasu výzvu, jestli se nepřihlásí, bude jeho manželka s dcerou popravena. Vrátil se z ciziny, přihlásil se a byl při výslechu ubit. U tohoto plukovníka byl gestapem nalezen seznam členů odboje... Také Josef Špaček vozil zbraně z Ostravy. Jednou vezl zbraně a auto nechal stát ve Frenštátě a balík se zbraněmi přenesl do Lichnova, kde ho odevzdal br. Vaňkovi (u kostela) do úschovy. Za týden si pro balík přišel a přemluvil Vaňka, aby s ním šel přes Černý les, jelikož tento dobře znal cestu mimo strážní budku financů. Dal mu za to odměnu 50 korun. Dobře přešli hranice a donesli balík Špačkovi do Štamberka. Tam byl balík nalezen gestapem ve včelíně...“*

Počátky Obrany národa na Ostravsku jsou skutečně spojeny se jménem podplukovníka Edmunda Klímka, který se také stal prvním krajským velitelem. V srpnu 1939 jej vystřídal špkt. Ladislav Mácha. Ovšem už v listopadu nastalo první velké zatýkání, zakladatelé Obrany národa byli odhaleni a zajištěni gestapem a ke slovu se dostává nová garnitura. Třetím krajským velitelem se stal Oldřich Hrstka, který zůstal ve funkci až do 25. srpna 1940, kdy byl i on zatčen gestapem.

Vzhledem k tomu, že se nedochovalo příliš informací, dá se dnes jen obtížně rekonstruovat samotná struktura a personální obsazení organizace ve Štamberku a okolí. Okresním velitelem Obrany národa novojičínského okresu se stal Oldřich Hrstka, nadporučík v záloze. Okres se sice nazývá z tradice a pro zjednodušení novojičínský, ale zdá se, že skutečným centrem byla města Štamberk a Kopřivnice. Je to ostatně logické, uvážíme-li, že Oldřich Hrstka pocházel ze Štamberka, kde měl stále dobré kontakty. A do Kopřivnice bylo ze Štamberka coby kamenem dohodil. Velitelem štamberského obvodu byl zřejmě Josef Špaček a přímo místním velitelem ve Štamberku pak Petr Socha. U Josefa Špačka se scházely peníze na nákup zbraní. Peníze vybíral bývalý starosta Michálek a knihovník Socha, zbraně vozil Alois Holub a z Kopřivnice Václav Bartas.

Koncem léta roku 1940 se štamberští odbojáři doslechli o zatýkání v Ostravě a okolí. I Josef Špaček se připravoval k útěku, ale neunikl. Zavezli ho za zatčeným Oldřichem Hrstkou. Vojenský soud býval v podobných případech nemilosrdný. Oldřich Hrstka a Josef Špaček ze Štamberka byli odsouzeni k smrti a oba také byli později popraveni. Zdeněk Bár ve svém románu *Mstitel* cituje poslední dopis Oldřicha Hrstky: „*Oldřich Hrstka byl popraven zrovna v den, kdy ve Štamberku byla pouť, na svátek Nanebevstoupení Páně. Tři hodiny před popravou napsal dopis na rozloučenou: „... odcházím se stejnou láskou, s jakou jsem Ti kdysi podal ruku vstříc, právě v této době, před 18 lety. Mou lásku k mému milovanému Štamberku a všem mimo Vás, mi nejmilejším, mně nezazlí, z úcty k tomu odpusťte mi Váš zármutek. Kež Bůh Vám v životě žehná a požehnaním svým Vám odplatí. Pozdrav zahrádku, domov, naše hory a kraje — vše, co Ty nejlépe víš, že bylo mimo Tebe láskou mou. Bůh Vám žehnej. Díky Ti za poslední pozdrav duchovní v posledním okamžiku mi tlumočený. Bůh Tě posiluj a pomáhej. Jeho vůlí je, aby se tak stalo — do jeho vůle nutno se odevzdati. I to za velkou milost Jeho mám, že mne k sobě zpět přivedl a že odcházím s Ním smířen. Odcházím, má drahá, nade vše milovaná, odcházím v 1830 hodin s myslí na Tebe a na Vás všechny, s láskou k Vám — děkuji a žehnám Vám... Tvůj Tě milující Olda. Ve Vratislavi 27. května 1943“.*

Dveře věznice se brzy zavřely i za knihovníkem Petrem Sochou i bývalým starostou Vojtěchem Michálkem. K nim přibyli Vladimír Hykel, syn pekaře ze Štamberka, Adolf Bartoš, úředník ve vápence ve Štamberku, Kazimír Zavila, elektrikář ve Štamberku, Václav Bartas, prodejce uhlí v Kopřivnici, František Vaněk z Lichnova. Z celé sítě unikli jenom dva — Augustín Hykel a obchodník Alois Holub. Ten unikl nejdříve do Vídně, později do Čech, kde mu řada lidí poskytla přístřeší a obživu — mezi jinými i P. Bohuslav Juroška, štamberský rodák, tehdy farář v Mělníku III, který se mu postaral o ubytování i zaměstnání od podzimu 1941 do jara 1942.

Petru Sochovi byl trest smrti posléze změněn v 15letý žalář, jelikož byl majitelem velké zlaté medaile z první světové války. Ostatní byli odsouzeni k několika letům vězení.

První skupina odbojářů byla téměř vyhlazena, nikdo se zpočátku neodvažoval navázat na jejich práci a oběti.

Historie druhé světové války ale není pouze historií odboje. I v této době žili lidé své obyčejné životy. Pouze v neobyčejné době. Stát se hrdinou tehdy nebyl žádný problém. Hrdinstvím pro někoho mohlo být už jen poslouchání zakázaných rozhlasových stanic. Hrdinstvím bylo třeba i vybírání peněz pro rodiny zatčených. Zkrátka bylo by toho hodně. Ne každý hrdina se svou činností ale chlubil. Jedním ze zapomenutých byl štamberský stavitel Jaromír Zelík. Nechme promluvit štamberského rodáka Roberta Tylečka. „*Chci se zmínit o člověku, který si zaslouží úcty a vděčnosti za své činy ve vzpomínané době. Je to někdejší*

štramberský stavitel p. Jaromír Zelík. O jeho dobrých skutcích ví málokdo, protože se jimi nikdy nechlubil, naopak, nikdy o nich nemluvil a ani mluvit nechtěl. Přes veškeré naléhání se dosud nepřihlásil o přiznání charakteru odbojového pracovníka podle zákona č. 255 / 47 Sb. K jeho činnosti: Když jsem v srpnu roku 1942 vstoupil do ilegálního hnutí, byl mojí spojkou s dalšími skupinami Jaroslav Geryk z Koziny. Ten později při přepadové akci v Bielsku padl a spolu s ním i Joža Hykel z Kópca, zvaný také Skyála.

Poté, co Jaroslav Geryk byl nucen před prozrazením uprchnout v prvních měsících roku 1943 do Bielska, kde jsme měli napojení na polský odboj, převzal funkci spojky Jaromír Zelík. V tomto čase nastal krátký útlum v naší odbojové činnosti (s výjimkou spojení s Bielskem). Tento útlum byl přerušen útekem Joži Hykla z vězení gestapa v Novém Jičíně. Joža se určitou dobu skrýval se skupinou štramberských partyzánů. Protože však neprováděli žádné odbojové akce, odešel od nich, neboť — jak prohlásil — „když už se musím ukrývat, chci se zapojit aktivně do odbojové činnosti“. Krátkou dobu se schovával v zahradách nebo kůlnách „na Dolcích“ a pak přešel k p. Janu Petrášovi na Vrchní cestě za hasičárnou. Tam jsme se o něho starali společně s Vladimírem Sochou, kterému se tu říkalo Sola nebo též Ševeček, opatrovali mu stravu apod. V den, kdy gestapáci zatkli Jožovu matku, pí Annu Hyklovou, roz. Skypalovou, jeho otec Josef před zatčením uprchl. Z toho důvodu jsme museli Jožu okamžitě přemístit, neboť jsme nemohli vyloučit možnost, že jeho matka nevydrží mučení při výsleších a že úkryt neprozradí. Bohudík se tak nestalo.

Se Šárkou Galiovou a Solou jsme v noci převedli Jožu k Jaromíru Zelíkovi na Kozinu. Po třech dnech jsme ho dopravili do Studénky k vlaku, odkud ho Jaromír Zelík vezl k odbojové skupině do Bielska, kde již čekal Jaroslav Geryk. Odtud se však — jak jsem již uvedl — ani Joža ani Jaroslav nevrátili.

Dva tři dny nato, co jsme Jožu odvezli, přihlásil se jeho otec, Josef Hykel, který se asi týden ukrýval na Bílé hoře. Odvedli jsme ho rovněž k J. Zelíkovi, který ho ukrýval až do konce války. Na tomto místě chci upozornit, že v tehdejší situaci ve Štramberku to nebyla běžná záležitost. V době, kdy ve městě byla stálá posádka polních četníků, kdy šmejdili štramberští konfidenti, navíc kdy pan Hykel podnikal po Štramberku noční výlety, aby překonal strašný pocit samoty, byla to od p. J. Zelíka velká odvaha a skutečné hrdinství. Po návratu z koncentráku jsem se dověděl, že od začátku roku 1945 se u něj ještě uchýlila i paní Františka Petrášová (Břilova), která utekla z káznice v Německu. K tomu je nutné připomenout, že nebylo nijak jednoduché ukrývané lidi žít.

Slova Roberta Tylečka potvrdil na podzim 1991 čtyřiaosmdesátiletý František Bajer, účastník jednoho z pochodů smrti z počátku roku 1945: „...letos 5. srpna (1991) mne navštívil ing. Robert Tyleček. Vzpomínali jsme na opravdové vlastence Jaromíra Zelíka a Josefa Hykla staršího, který se u Zelíka ukrýval do konce války. Od Zelíka to bylo opravdu hrdinství, za ukrývání člověka hledaného gestapem byla jistá smrt a odvězení celé rodiny do koncentračního tábora. Obchodník Rudolf Friedel (z prodejny u uhelných skladů) jednou při návštěvě stavitele Zelíka náhodou zahlédl ukrývaného. Čekalo se s obavami jestli nějakým způsobem se gestapáci o tomto úkrytu nedovědí. Pak by přišel o život nejen stavitel Zelík, ale i moje manželka Aloisie Bajerová, která hledaného zásobovala potravinami...“

Vyprávění paní Anny Hykové o svém synovi, již zmiňovaném Jožovi Hyklovi, rodině a útrapách tehdejší těžké doby zpracovala v Pamětní knize odboje Štramberka paní učitelka Olga Žerdíková:

„Po maturě na reálném gymnáziu v roce 1941 byl Joža totálně nasazen do cementárny. Uměl perfektně německy, čemuž nasvědčuje výborná známka z němčiny na vysvědčení. Totálně byl nasazen i jeho spolužák Karel Feix — snadno se v závodě dorozuměli s anglickými zajatci a zamýšlený, později provedený útek dvou Angličanů byl příčinou řady útrap. Doma jsme věděli, že cizinci jsou spojkou budapeštské buňky. Potřebovali se dostat ven.“

Maturanti navazovali s nimi stále přátelštější styky. Svěřili se s tím i Mirovi Jaškovi, který byl se svým bratrem Evženem též partyzánem. Oba bratři museli být již tehdy ve službách gestapa. Maturanti obstarali Angličanům šaty k převlečení a útěk z továrny se podařil. Dále na odvážné cestě je provázeli Mira s Evženem a Zdeňka Hyklů. Šli k slovenským hranicím. U Velkých Karlovic chtěl jít Zdena s Angličany lesem, ale Mira řekl: „Nač, jdete se mnou!“ V krátkosti je předjela dvě auta, jedno je předjelo, obě zastavila a vystoupilo z nich gestapo. Zdeňka šikovně utekl a třebaš byla zima, přeplaval Bečvu a hajdy k bunkrům uvědomit kamarády. Nevím, co se stalo s Angličany, Miru s Evženem přidrželi, ale brzy propustili. Pak již vystupovali veřejně.

Jožu s Feixem zatkli 25. 5. 1943 v cementárně. Po výsledku na četnické stanici je dopravili do Nového Jičína. Dlouho tam nebyl. Kamarádi mu zprostředkovali od rodiny šaty a 21. 6. 1943 uprchl. Skrýval se doma i na několika místech ve Štramberku. Byl ve stále nejistotě. Mirovi — „Maďarovi“ — nevěřil. Toužil být na nějakou dobu daleko od Štramberka.

Zelík dopravil Jožu s Jaroslavem Gerykem do Bielska. Tam navázali styky s polským hnutím, dostali se do Poznaně a pak už o něm nevíme. Třebaš při srážce s vojskem padl, nebo se dostal dál do Ruska a nemůže se dostat domů...“

Zachoval se dopis Joži Hykla určený celé rodině. Hrůzy výsledků z něho nevyplývají, ale číší z něho krásný vztah k rodičům a sourozencům, pokora a víra v Boha:

„Drahá maminko, tatínku, stařenko, staříčku, Jarošku a Toničku!

Mám se tu dobře. Stále na vás všechny doma i na příbuzné a kamarády a známé vzpomínám a prosím Pána Boha, aby vás zachovával ve stálém zdraví. Odišete strýčkovi Raškovi za mne na jeho poslední dopis. A vy doma, jste všichni zdraví? Dej Bože, že se zas ve zdraví spolu sejdem, abych vám, drazí rodiče, odplatil aspoň zčásti vaši lásku a péči, kterou jste mi podle příkazů Božích věnovali. Bůh tomu chtěl, abych přinesl pro spásu své duše tuto oběť. Modlete se za mne, hlavně při mších svatých a dejte za mne též mši svatou obětovat. A nermuťte se, kráčejte vždy po cestě Páně, vždyť což člověku je platno, kdyby celý svět získal, ale škodu na duši utrpěl. Život pozemský je zkouškou, zda jsme zralí pro nebe.

Líbá vás a zdraví a Bohu odporoučí Váš Josef“.

Po zatčení Joži Hykla a dalších událostech, které vrcholily jeho převedením do Polska, byla pronásledována celá rodina Hyklů, zejména jeho matka a bratr Jaroslav. O třicet let později paní Anna Hyklová vzpomínala:

„...2. září v ranních hodinách jsme byli zatčeni gestapem já a druhý syn Jaroš. Byli jsme převezeni do protiletectvého krytu v kopřivnické Tatře, kde byli zatčeni tři Hykli z čp. 47, tři Stanislavi z Dolní ulice, dva Borovští z „Kuta“, Jašková a občané z Kopřivnice a z Příbora. Můj manžel Josef utekl z práce a až do osvobození se skrýval u občanů — vlastenců, a to na různých místech.

V Kopřivnici byl první výslech, kde syna Jaroslava a Miroslava Hykla z čp. 47 gestapo vyslýchal a hrozně zbilo. Večer nás odvezli všechny společně do Opavy a tam uvěznil. Z opavské věznice, po řadě výsledků Jarka za 16 dní pustili domů. Já jsem byla uvězněna na šest týdnů v samovazbě... V opavské věznici jsem byla osm měsíců...“

Dále paní Hyklová vzpomíná na hrůzy prožité v koncentračním táboře Rawensbrück, v Berlíně i v Sachsenhausenu. Setkala se s dcerou i matkou Syrkovými, Najvarovou, Bárovou, Rajnochovou, Stanislavovou, ale i s mnoha Ruskami, Francouzkami, Polkami a Jugoslávkami. Ještě 20. dubna 1945 prožila velký nálet na Sachsenhausen a o den později spolu s jinými nastoupila na pochod smrti. Ten trval až do 3. května, kdy je osvobodili vojáci Rudé armády. Dodává: „Člověku se až zastavuje myšlení, jak může jeden druhému ubližovat. Jenom hlad, zima, strach, křik, výstřely, vši a myšlenky, co bude dál — zda ještě jednou uvidím své drahé...“

Páter Šuránek — dělník

Bohumil Kresta

část III.

Ať konal jakoukoliv práci, nikdy nemyslel na sebe, ale na Církev a kněze. Čest kněží hájil svou pracovitostí, čestností a láskou ke všem bez rozdílu. Důvěrně poznal nejen různá pracoviště, ale také lidské slabosti. Byl si vědom, že tady nelze kárat a napomínat, ale modlit se. To, co sám nebyl schopen změnit, na co jeho síly nestačily, vkládal do své modlitby k Ukřižovanému:

*DĚLNÍKU NA KŘÍŽI, obejmi národ svůj!
Dělnictvo Kotouče posiluj, opatruj!
Žehnej nám při práci, ulehčuj starosti,
těla chraň úrazu, duše ved' k svatosti.
Zbavuj nás sobectví, uč nás se zapírat,
nekouřit, neklnout, nepít, ne v karty hrát.
K ženě nám úctu dej, jazyk chraň hrubosti,
zušlechtěj zábavy, posvěcuj známosti,
A v svatém manželství dej také svatě žít,
věrnost si zachovat a k dětem úctu mít.
Děti uč vychovat Církvi a národu,
aby jim chránily rozkvět a svobodu.
Nauč nás modlit se, trpět a pracovat,
pro blaho bližního i vlastní život dát.
Jak ty nás miluješ, jak za nás umíráš,
jak i k nám nevděčným náruč svou otvíráš.
Díky Ti, Pane náš, předobry, přesvatý,
na vrchu Kotouče toužebně rozpjatý!
Díky Ti nezměrné — bez konce chvála buď!
v dělnících Kotouče dělníky svoje vzbud'.
Královno dělníků, také Ty při nás stůj.
Děti svých neopust! Vždy za nás oroduj!
Útěcho nemocných, potěšuj znavené,
síly jim rozmnožuj, zdraví vrať ztracené!
Dělníku Josefe, ujmi se bratří svých.
V práci buď příkladem, opatruj v svízelných.
Těm z nás, kdo otcovskou víru už ztratili,
vyprošuj, by se k ní radostně vrátili!
A bratřím zemřelým vypros mír bez mezí,
tam, kde zla není už, láska kde vítězí!*

V jeho poslední vůli mimo jiné čteme: „Děkuji milosrdnému Bohu..., že jsem byl jako kněz sedm roků poctivým dělníkem ve Štamberku.“

A na závěr cituji slova z dopisu:

„Rád jsem nosil to štamberské kamení s myšlenkou na těžkou, nevýslovně dnes těžkou práci svých spolubratří v duchovní správě s svolával na ně, leckdy zalitý potem, Boží pomoc a požeňhání. To byl konečně s m y s l mého pobytu v kamenolomu.“

Na památku tomuto šlechtnému a skromnému člověku, knězi — dělníkovi, spisovateli, básníkovi, učiteli a vychovateli byla v den jeho narozenin, 29. května 1995, umístěna v předsíni zdejšího kostela pamětní deska, kterou 27. srpna 1995 slavnostně odhalil olo-moucký arcibiskup, metropolita moravský Mons. Jan Graubner.

Pamětní deska je darem občanů města Štamberka.

Matěj Tanner „Hora Olivetská“ (A. Perout, Ostrava, 1939, kresba Ferdyš Duša)

Antonín ŠURÁNEK
Štramberské kamení

*Těžké je, přetěžké štramberské kamení,
má ono na sobě posvátné znamení.
Na každém kameni velká rudá rána,
každý je pokropen Krví Krista Pána.*

*A kdo to kamení z lásky k Bohu nosí,
přemnohé milosti bližním svým vyprosí.
A kdo v tom kameni radostně pracuje,
nejeden těžký hřích pokáním shlazuje.*

*Zmučený Ježíši, pro své svaté rány,
žehnej a opatruj štramberské občany.
Maria s Josefem vyproste milosti,
ať se ctným životem z moci zla vyprostí.*

*Bud zdrávo tisíckrát štramberské kamení!
Kěž srdce kamenná v OHEŇ se promění!*

Z kroniky Svazu skautů R. Č. S. Štramberk, I. oddíl

Zdeněk Bár (br. zapisovatel)
(zpracovává Aleš Durčák, jazykově neupraveno)

část IV.

26. schůze (2. sborová) dne 7. května 1922 ve Štramberku

Schůze zúčastnili se bratři z Příbora, Kopřivnice I. a II. oddíl a Štramberka, celkem 74 bratrů a 4 vůdcové (br. M. Socha, Dvíže R., Vojčík J. a Dočkal Fr.).

1. O 14. hodině zahajuje schůzi br. M. Socha, vítá všechny bratry ve sborové schůzce a zmiňuje se o dochvilnosti. Žádá přesnosti všech bratrů v navštěvování schůzí. Br. Vojčík myslí, že tím naráží na něho a proto se omlouvá, že nemohl dříve přijít, poněvadž musil pracovati, ale br. Socha mluví všeobecně.
2. Po uvítání br. Dvíže přednáší o pozorování a stopování — oboru to též našeho programu, dovozuje, že tento obor je dosti důležitý a žádá, aby všechny oddíly více si jej všímaly.
3. Po jeho krátké přednášce br. Bár a Ostrčil podávají zprávu o stavu našeho oddílu a navrhují, aby takové zprávy podávaly všechny oddíly vždy ve sbor. schůzi. Oddíl náš má 33 členů, 2 vystoupili a třem udělena vůdcovská důtka (Svoboda Boh. a Val., Janek Robert).
4. Br. Socha vůdce podotýká, proč vlastně dostali tento trest a upozorňuje i ostatní vůdce, aby vždy vážně zakročili. Br. Ostrčil podává zprávu pokladniční za nepřítomného pokladníka br. Jana Rýdla. Dále vybízí bratry, aby připravovali různé výrobky pro výstavku, kterou hodlá uspořádati náš oddíl. Br. Dvíže navrhuje, aby tato byla konána až příležitostně při slavnostech K. čs. turistů.
5. Nejednáno o tom, ale br. Ostrčil oznamuje, že náš oddíl navrhuje, aby byl v našem okrese okresní zpravodaj. Br. Socha nemůže přijmouti a poněvadž není nikoho vhodného v okrese, proto o tom nejednáno.
6. Vůdcové dalších oddílů oznamují počet členů oddílů. I. Kopřivnice má 15 členů + vůdce, 3 vyloučení pro nenavštěvování schůzí.
7. Kopřivnice II. má 24 členů + vůdce, 5 vyloučeno. Zároveň br. Dočkal Frant. protestuje proti tomu, aby z jednoho oddílu hoši přecházeli do druhého, pak protestuje, aby Skupin byl v I. oddíle skautů, poněvadž nemá v Kopřivnici dobrou pověst a tím škodí i všem skautům. Br. Vojčík oznamuje, že byl Skupin dnes vyloučen i z I. oddílu, ale podotýká, že skautingem máme se snažiti převychovat i hochy, kteří byli ve špatné společnosti.

8. Dále br. Dočkal stěžuje si, že br. Ernst a Galia přešli bez jeho dovození do I. oddílu Kopřivnice. Ernsta převzal br. Vojčík, ač věděl, že je členem II. oddílu a šel s ním na Hukvaldy, kdež pro něho měl spor s hradním. Br. Vojčík přiznává, že bratry ony v oddíle má a tu br. Dvíže navrhuje: „Přestupovati z oddílu do oddílu, jsou-li závažné důvody, smějí bratři jen se svolením vůdců obou oddílů, a není-li svolení, tedy ať vystoupí, ale nebudou přijati do žádného oddílu. Při přestoupení do jiného oddílu může br. přestupující býti přijat do tohoto oddílu až po 3–měsíční čekací lhůtě“, což všemi vůdci schváleno.
9. Br. Dvíže oznamuje, že zkoušky druhotřídní konají se u br. sbor. vůdce, ale každý oddíl má si vzít ke zkouškám vůdce jiných oddílů. V župě budou jmenováni instruktoři pro zkoušky odborné, proto bratři mají se připravovati ke zkouškám odborným.
10. Br. Dvíže oznamuje, že při sport. slavnostech S. K. Příbor budou vypomáhati též bratři z Příbora a zve ostatní oddíly. Proti tomu mluví br. Socha M., který uznává nutnost výpomoci skautů spolkům kulturním (Ústřed. mat. školská, Péče o dítě atd.) neb příbuzným (Klub čs. turistů), ale nedoporučuje vypomáhati klubům sportovním, kde vlastně skauti mají dělati dráhy. Br. Dvíže dodává, že budou konati služby ty za peněžitou odměnu, aby chudí bratři mohli zúčastniti se sjezdu za přispění oddílu, rovněž zdůrazňuje, že skauting má v programu sport. Br. Socha jest proti tomu a myslí, aby naši bratři předně poznali své okolí, i bez velkých výdajů, a pak teprve pustili se na větší vycházky. Ostatní bratři s ním souhlasí a neuznávají, že skauting je sportem.
11. Br. Dvíže navrhuje, aby menší vycházky pořádaly oddíly samy. Br. David navrhuje, aby sbor. schůze konaly se venku. Doporučeno všem oddílům, by vycházky konaly samy, ale pozvaly též písemně oddíly, o kterých vědí, že mohou se jich zúčastniti, tábory mohou se konati za účasti celého sboru.
12. Br. Dočkal zve I. oddíl Kopřivnice a I. Štramberk ke slibu, který bude se konati dne 14. 5. 1922 za příznivého počasí na Šostýně. Bratři slibují, že se zúčastní.
13. Br. Dvíže vytyká br. Vojčíkovi, že nejednal správně na Hukvaldech, kdež dal strhnouti lilii vůdcovskou Majerové a zmiňuje se, že ona je na vůdkyni příliš mladá. Dochází k debatě, neboť br. Vojčík se brání, ale na žádost ostatních vůdců od toho upuštěno, poněvadž br. sbor. vůdce nemá disciplinární moci.
14. Br. Veřmiřovský žádá, aby všichni bratři byli poučeni, jak mají se chovati k vůdcům — často již dospělým mužům, všem skautům mají býti vysvětleny společenské způsoby, na všechny má se působiti, aby se chovali vždy vzorně, což možno dosáhnouti soustavnou výchovou duševní. Br. Socha M. s tím souhlasí a rovněž to doporučuje, ale pro pokročilost doby již schůze skončena o 17. hod. Po schůzi šli si bratři prohlédnouti Kotouč.

Skupina skautů, kteří zúčastnili se sborové schůzky na Kotouči (autor fotografie neznámý, text Zdeněk Bár)

Věnceslav Černý „Řádění Tatarů na Moravě“ (Rezek – Dolenský – Kosina Obrázkové Dějiny národu českého, Praha 1924)